



# VABA SÕNA

NR 26 JUUNI 2018

Kummalisse aega oleme elama sattunud küll - äsja lõppes meie ühiste pingutustega kokku pandud riigi seni suurim sõjaline demonstratsioon-esinemine nimega Siil. Meie Rahvaväe kõrval harjutasid peaaegu päris tõeliselt olemasoleva vaenlase vastu ka relvavennad ühisest sõjalisest liidust. Linn on täis heasoovlikke väliskülalisi, kellele ei jää märkamatuks mistahes sobimatud hälbed. Oleme rahul oma elukorraldusega, kindlasti on üleval ka pikk rida tegevamat tööd ja on mõtteviise, mis vajaks kohendamist. Kuid üldiselt on olukord kontrolli all, nagu on moekas öelda, ja otse loomulikult üritame kogu silmapiiri kohendada. Teame kaunis hästi, mida arvab enamik ennast siia sisseseadnud venekeelseid meist ja meie ettevõtmistest. Teame ka seda, kui hapult või koguni mürgiselt ja nätsutades ütlevad selle naabermaamedemaa juhid sõna Estonia. Tuntud kloun, venelaste juudisoost kõnemehi Tsirinovski vastas rühma läänest tulnud ajakirjanikele küsimuse naabermaa Eesti kohta, et mis Estonia? Mis Talin? Revel on see linn ja täis meie inimesi, seal pole neil enam midagi rääkida, ja üldse, mida need estontsõd seal õiendavad, Jurjevit püüavad Tartuks nimetada, see ju iidne vene linn, vene vürsti asutatud, kultura seal ju puha meie! Nagu ka Gapsal on põline vene keisrite puhkekodu. Nu ja see Narva- see ju iidsetest aegadest olnud Meie!

Nii väljendas riigimees enda tõsist mõtet, mingit nalja siin ei tehtud. Kuid milline on siis meie seisukoht mitte nii väga väikese juhtumi asjus? Ajakirjandus pidi seda avaldust ometi ju märkama, sellel tasemel öeldu ei saanud jääda niisama naljatamiseks? Oletan, et märgati, kuid mis siis, kas hakata vaidlema, et asjad nii ei käi?

Nüüd aga, keset päikeselist suve, seatakse meie vaba maa vabade kodanike silme all meie igivana Raekoja platsile üles etendus, kus meie stiliseeritud rahvariides noored esitavad koopiat nõukogulaste armee laulu- ja tantsu-ansamblist. Punalipud, punalipud lainelise allservaga, tankid tormavad ekraanil, pulti astub keegi vuntsidega näitleja, lampassid pükstel, ja rahvas skandeerib - stalin stalin! Vaheajal, kui uut lavastust ette lükatakse, kostab tervitavaid uraa-karjumisi. Seda etendust oli ühe meie tuntuma gümnaasiumi täielikult äralollitatud rühm juba mõnda aega ette valmistanud. Kooliõpilaste etenduse kohta võeti küll ka sõna, et mis ja kuidas, aga ürituse juht pareeris osavalt, et see ongi meie tõeline ajalugu. Ja tema jutust võis aru saada nii, et üldiselt, kui vaja, marsivad eestlased peale rõõmsat pidu heatujuliselt ka looma-vagunitesse, et Siberisse suvitama sõita. Küsimus: mis ajab üht osa meie inimestest seda näitemängu kaasa mängima? Kas see ikka on EESTI100?

H.P.



# SERVITI, IKKA SERVITI...

...ütles Siil Kalevipojale, kui see nagu viimane tuhmus peksis vastast lapiti laudadega. Selle ennekuulmatult uudse võitlusvõtte- serviti lapiti asemel - selgitamisel rahvuskangelasele oligi tõenäoliseks põhjuseks, miks meie aegade suurima rahuage se militaarse põhjaga kogunemise nimetuseks pandi see tõelise tõe väljajätleja SIIL!

Maikuu esimese kahe nädala jooksul toimus Lõuna- ja Kagu-Eesti metsades õppus Siil2018 mille sisuliseks eesmärgiks oli hinnata meie reaalset kaitsevõimet. Võitlema kutsuti üle 15 tuhande ajateenija, reservisti, kaitseleitlase, naiskodukaitsja ja teatav rühm ka NATO liitlasi. Selle suur-õppuse eesmärgiks oli kontrollida maakaitse lahinguvalmidust ja Kaitseleidu võimekust.

Siil 2018 algas 2. mail. Õppuste käigus mängiti läbi erinevaid stsenaariume, harjutati koostööd Politsei ja Piirivalveameti, Päästeameti, Kaitseleidu, Kaitseväe, kohalike omavalitsuste ja organisatsioonidega. Kaasa löid liitlaste ja partnerriikide relvüksused, seega kokku üle 18 tuhande inimese 19 riigist. Tähelepanu väärrib, et kandev osa ülesannete täitmisel ning kokkuharjutamisel lasus Kaitseleidul. See oli suur ning väärrikas tunnustus ja loodetavasti välisriikidele ka tõsiseks äratajaks. Nii arvavad kindralid.



Kuid mida arvavad ja ka ütlevad võitlejad? Arvavad ja ka ütlevad – sõitsime autoga metsa, seadsime end kaitsepositsioonidel - ja algas molutamine. Tublid ja kohusetruud, isamaaliselt mõtlevad võitlejad said muidugi aru, et Siili ei korraldata jalgväe jagude sööstmisi, nõrkemisi ja lakkamatut tuleandmist. Nii mastaapse õppuse põhieesmärgiks oli teada saada, kuipalju reserviste kohale tuleb, kuidas neile relvade ja varustuse väljaandmine sujub, kuidas seda väge toita. Hästisõõnud sõdur on hea sõdur, olevat vanade kindralite tarkus kõlanud. Muidugi oli tarvis teada saada, kuidas meie staabid ja ohvitserkond suurte üksuste juhtimisega toime tuleb. Saime ka oma liitlastele näidata, mis asjamees see Siil lõppudelõpuks ikka on.

Kuid kuidas me peame suhtuma jahedatesse sõnumitesse, et kutsututest 600 meest olid tõbised, mida muidugi paberitega tõendati. Hüva, kui haige siis pole tarviski. Aga mida arvata neist ligi ühest tuhandest kutsealusest, kes lihtsalt ei ilmunudki paigale? Kindlasti maksavad need nõutud karistusrahad ära ja kindlasti pärast sellega ka hoopivad – no mis on see üks tuhat, kui ei pidanud seal metsades molutama! Jah, ime küll, ajakirjanduses kostis peale Siili-võitluste lõppedes mitmeid kordi väljendus – molutama. See ei ole enam ju naljakas. Aga Isamaa-armastust ei saa täies jõus mehele peale suruda küll, kui ta juba *poiskesest päälõ* pole seda tunda saanud.

Kas olid siis selle tuhandeokkalise Siil 2018 oletatavalt teravad okkad ikka tegelikult nürid ja väikesed? No ei tahaks uskuda küll ja tohin arvata, et kõik Siilil olnud okkad-võitlejad sellesse väitesse suhtuvad kui vastase õela mõjutamise tulemusse. Niimoodi arutledes tahaks ikka ja jälle küsida mida meie poistele poisieas ikka õpetatakse? Nii kodus, koolis ja järgnevas noores elus? Kas meie kaunid saledad blondiinid mitte sellepärast ära kaugetele maadele mingite karvaste ja mustade juurde ei kipu, et mehiseid koduseid Siiliokkaid vähe leida on?

Kuid mõni aeg enne, nagu nüüd teame-teravaokkalise Siili sõjalisi toimetamisi, käis meil külas Saksamaa kaitseminister.

Teame küll, kuidas sõjajärgne Saksamaa oma minevikuga viskleb, öeldes - ei iial enam!, kuid ei saa ka unustada, et sajad tuhanded vabastajate- punaväelaste vägistuslapsed on kõik juba 74 aastased pensionärid ! Kui nende vägistatud emad meeletehes kohe enesetapu ei valinud.

Ja nüüd kuuleme naeratavalt kaitseministrilt, kuidas tema maa sõjaline hoiak on madalamast madalam : kõik jõud läheb missioonivägedele. Eks Afganistan või Kurdistan ole jõudude kulutajaks kõigile. Aga et kuulsad käsirelvad *Heckler ja Koch G36* ei toimi kõrgema õhusooja käes, et Mereväe fregattidest oli võitlusvalmis kõigest 5 - kolmeteistkümnest, et lahingu-kopteritest *Tiger* on lennuvõimelised ainult 12 - kuuekümnepäevast ! *Eurofighter* – hävitajaid saab õhku tõsta vaid 39 -128-st, Õhuväe piloodid harjutavad aga renditud kopteritel, teenistuslikud lennumasinad ei suutvat õhku tõusta!

Ja kuulsate lahingutankide *Leopard 2* olukord olevat lausa kriitiline- töökorras on 95 masinat 244-st! Selgub, et välismissioonid on prioriteet, seetõttu on nad ka hästi varustatud, seega –sinna lähebki see jõud. *Passauer Neue Presse* andmetel põeb Saksamaa ikka veel ühinemise valusid-võlusid. *ZDF Morgenmagazin* andmetel on rahval hinnang oma riigi relvajõududesse madal ! Vaat kus lops! Aga meie siin Soome lahe ja Läti linna Valka vahel usaldame oma Siili okaste teravust küll! Ja õpetame seda NATO poistelegi, kui vaja.

Kuidagi liiga rahumeelne oli kogu see Siilindus. Ja näe-ära sõnasime! Suurõppusel Siil läks kaduma reservväelasele eraldatud automaatrelv AK4, mis oli seadistatud paukmoonaga laskmiseks. Vapper sõjaväepolitsei alustas juhtumi uurimist, lõuna ringkonnaprokuratuuri asjamees ütles, et menetlust alustati karistusseadustiku vargust käsitleva paragrahvi alusel. Et selgitada, kas relva kadumine oli kuritegu või mitte. Ehk siis saame selgust ka nende väikeste ja nüride okaste asjus.

ELAGU EESTI !

H.P.

## JÜRIPÄEV –VETERANIPÄEV 2018

Nagu väljakujunenud tavaks, sõitis ka tänavu rühm meie vabadusvõitluse veterane –EVL Tallinna liikmeid Jüripäeval 23.mail Eesti Sõjameeste Mälestuskirikusse Toris Veterani-päeva tähistama. Rahvast täis pühakojas peeti päevakohane mälestustalitus, millest ka seekord olid osa võtmas Soome ja Läti kaitsevälasi, kuid küllal mõjuva grupina olid teenistusest osalemas grupp täies paraadvormis Poola ohvitseri. Leedust –nagu varemgi –osavõtjaid polnud

Mälestusteenistuse järel avaldas kaitseminister Jüri Luik oma kõnes tänu ja sügavat lugupidamist kõigile, kes on Eesti eest seisnud, oma elu ja tervist ohtu seades.

„Olgu teenistuskohaks Afganistan, Iraak, Kosovo, Liibanon, Mali – Eesti kaitsevälased on alati üles näidanud vaprust ja kohusetundlikkust ning demonstreerinud oma professionaalsust. Eesti tänase julgeoleku kindlustasid nimelt veteranid,“ ütles Luik. Ta meenutas, kuidas juba president Lennart Meri seadis sihiks Eesti riigi muutumise rahvusvahelisel areenil julgeoleku tarbijast julgeoleku tootjaks.

Minister Luige sõnul näitavad maailmas nii lähemal kui kaugemal aset leidnud sündmused, kui vajalik on olnud Eesti panus julgeolekustabiilsuse tagamiseks väljaspool kodumaa piire.

Luik tõdes, et kuus aastat tagasi ei näinud me ette Ukraina sündmusi ning ka seda, et siin-samas kodumaal võib ühel päeval julgeoleku paremaks tagamiseks olla liitlaste lahingugrupp.

„Liitlased on täna siin ja selle eest tuleb tänada meie veterane. Ning hoida igaveseks meeles neid, kes selle eest on kõrgeimat hinda maksnud,“ lausus ta.

Kaitseminister Luik avas Tori kirikus ka koos Poola senati spiikri Stanislaw Karczewskiga mälestustahvli, mis on pühendatud vabadusristi WR kavaleridele, nagu välisminister Leon Wasilevskile, president Stanislaw Wojciechowskile, seimi spiikrile Wojczech Trampczynskile ja veel kümnekonnale poola rahvusest võitlejale.. Mälestusplaadi pühitsesid meie luterliku kiriku - EELK-peapiiskop Urmas Viilma, ja Poola katoliku kiriku preester dr Wodzislaw Szczepanik.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ning Eesti Sõjameeste Mälestuskiriku nimel annetasid EVL juhatuse esimees Tiit Põder ja Mälestuskiriku esindaja Jüri Kask mälestusmedalid Poola delegatsiooni juhtidele.

Pühakirja sündmuse auks luges Kaitseväe vanemkaplan kol-ltn Aivar Sarapik, vaimuliku mõtisklusega pöördus kirikuliste poole Kaitseväe peakaplan kol-ltn Gustav Kutsar.

Peale kiriklikku talitust asetati pärgi ka meie Kaitseväe pühaku – Püha Jüri –ratsamonumendi jalamile.

Tänase ametliku nimetusega veterane ehk missioonisõdureid ja teenistuses vigastada saanud on Eestis ligi 2830. Kokku on teenistuslikel põhjustel hukkunuid 35.

Toimunud pidulik-pühaliku sündmuse taustal ei peetud vajalikuks alustada mõttevahetust iseloomuliku väljenduse “veteran“ teemal. Kuid see ei tähenda sugugi, et värske tõlgendus veterani-teemal oleks eesti keeles lõplik ja II Maailmasõjas Eesti taasiseseisvumise eest võidelnuid , Eesti Kaitseväe, Kaitseliidu ning iseseisva relvastatud Eesti Piirivalve loojaid veteranideks ei kutsuta. Aeg näitab. Kuid oleme kindlad oma veendumuses, et ühel päeval võidab ka selles mõistete segaduses õiglus – kõik veteranid jäävad/saavad veteranideks. Nüüd, täna ja alati.

Kuid Ilmutuse raamatus 2.10 on öeldud: Ole ustav surmani, siis ma annan sulle elukrooni.

H.P.



Kaitseminister Jüri Luik

Püha Jüri



# NURGAKIVI MEMORIAALILE

2018 aasta maikuu neljas päev on oma tähenduselt eriline mitte ainult ühe ehitusobjekti tellijale, ehitise kavandanud arhitektidele, objekti ehitajatele ja arhitektuurselt konkursilt selle õige ja sobiva kavandi väljavalinud žüriile, aga ometi kogu Eesti rahvale. Toimus kommunismiohvrite memoriaali - mälestisehitise ja hukkunud Eesti ohvitseride suurejoonelise mälestusmärgi nurgakivi asetamise tseremoonia.

Memoriaali ehk mälestisehitise loomist – mis tähendaks meie rahvale võõra vaenuliku võimu tekitatud kannatuste ja kaotuste tähistamist ühe kindla sümboliga - oli kaua ette valmistatud. Küll ei olnud me väljavalitud asukohtadega päri, küll ei sobinud ideoloogiline taust ja lõpuks - miks pidime me piinarikast minevikku nii väga meenutama kajastama, kui hoopis peaks rõhu asetama homsele ehk tulevikule?

Kokkulepe leiti, asukoht valiti, ja tulemus oli väärikas. – laekus kümnekond arhitektuurselt ja sügavalt tähendusrikast kavandit. Hinnangut anda ja selle ainsa ning õige töö väljavalimine oli paras pähkel – kehva või sobimatud pakkumist ei olnudki, igas töös oli mingi oma säde, oma rikas taust või sümbol.

Valisime töö nimega Teekond. Arhitektide –autorite rühm arhitekt Kalle Vellevo juhtimisel esitas mõjuva lahenduse – teekonna kirjelduse, kus hingeminev sümbol TEE tõuseb märke, ääristatud kõrgete, peaaegu mustade seintega, mille TEEpoolsed küljed-seega siseküljed on kaetud kümnete tuhandete meie rahva märtriteekonna läbinute ja külmale võõrale maale jäänute nimedega. Eesti võitluseta langenud ohvitseride nimestik on TEE ääristava seina juba olemasoleva Kolme Ristiga tähistatud Mälestusväljaku poolisel küljel. Teekond lõpeb Memoriaali lõunapoolsele küljele rajatud KODUAIAGA –õunapuudega ümbritsetud tseremoonia-väljakuga.



Juba enam kui pool ehitusmahust on valmis, TEEKONDA ääristavad seinad on püsti, ja juba on tunda selle TEE sügavat tähendust. Just nimelt –Tähendust ! Seinad kaetakse metallplaatidega, millele lasermeetodiga on kantud kõigi märtrite nimed, need plaadid on ehitaja sõnade järgi juba valmis.

200 meetri pikkune betoonseintega ääristatud TEE lõpul on sümbolne lävepakk, millesse puuritud süvendisse aetasime nurgakiviks helkiva terrasilindri koos selle sees oleva arhitektide ja ehitajate nimekirjadega ning selgitava joonise ja muidugi nagu nurgakivi asetamisel kombeks –värsked päevalehed.

Žürii liige, Memento esindaja Anne Eenpalu aetas sisule lisaks oma vanaisa, riigivanem Kaarel Eenpalu130 sünnipäeva tähistamiseks ja auks vermitud mälestusmedali. Päevakohase sõnavõtuga esinesid Leo Õispuu Mementost ja Trivimi Velliste.

Memoriaali nurgakivi-asetamise tseremooniale tegi taustamuusikat Kaitseväge orkester, oli kaetud ka väike kohvilaud . Kaunis mõtlemapanev oli meie raadio, TV ja ajakirjanduse selle nii tähendusrikka sündmuse peaaegu olematu äramärkimine.



Kuid seevastu vene TV täitis selle koha, küll omal viisil muidugi -.venelaste keegi tuntub poliitik nimelt pidas vajalikuks meie memoriaali õige ränkade sõnadega oma üle-Venemaalistes TV uudistes manada. See näitab, kui õigel teel oleme: kui vaenlane vannub, on kõik häst! Memoriaali pidulik avamine toimub käesoleva aasta 23.augustil.

Elagu Eesti! H.P.



## **TONDI 55 AJALOOTUBA – HEADE KAVATSUSTE TULEMUS!**

Kristiine Linnaosa Valitsus ja Audentese Halduse OÜ sõlmisid 17. novembril 2003 „Heade kavatsuste protokoll“, et „... jäädvustada XX sajandi algusaastail ehitatud, muinsuskaitse alla võetud ja arhitektuurimälestisteks tunnistatud Tondi endise sõjaväelinnaku territooriumil asuvate militaarfunktsiooni minetanud kasarmute ajalugu ... „, ja avada rekonstrueeritud kasarmus Tondi 55 ajaloo tuba.

(Vaata ka [www.tondipoisid.ee](http://www.tondipoisid.ee))

Õue-ekskursioone kasarmutes ja nende ümber alustati 2007. aasta 22. juunil, esimese ekskursiooni korraldasid Kristiine Vabadusvõitlejad Jalmar Märska eestvedamisel.

Koostöös ajaloolaste Robert Nermani ja Olavi Pungaga kujundati veebruariks 2008 Tondi 55 toas 101 Kristiine linnaosa, Tondi asumi ning kunagise Tondi sõjakooli arenemist peegeldav ekspositsioon.

Aasta hiljem, 15. mail 2009, taastas Tallinna linn 1928. aasta septembris püstitatud monumendi, mis oli pühendatud 1924. aasta 1. detsembri kommunistlike riigikukatajate mässu mahasurumisel langenud Tondi sõjakooli kadettidele - Aleksander Allebras, Aleksander Teder, Arnold Tomberg ja August Udras. Punaarmee oli kujur Amandus Adamsoni loodud taiese purustanud veebruaris 1941.

Pärast „Tondipoiste“ ausamba taastamist kasvas Tondi kasarmute külastajate arv. Ekskursioonid muutusid regulaarseteks. Samas hakkas külastajatelt Tondi sõjakooli ajaloo-toale laekuma ajaloovärtuslikke materjale. See aga ajendas-põhjendas 2011. aastal looma MTÜ Tondi SK Ajalooklubi. Selle klubi liikmete õlul lasubki kogu heategevuslikul alusel toimiv ajalootoa tegevus.



Tänaseni on Tondi kasarmulinnakus säilinud 19 muinsuskaitsealust ajaloolist ehitist. Tunniajase õue-ekskursiooni käigus saab kõiki neid näha ja kuulata giidilt, milleks neid ehitisi algselt ehitati ja milleks aegade jooksul kuni tänaseni tegelikult kasutati.

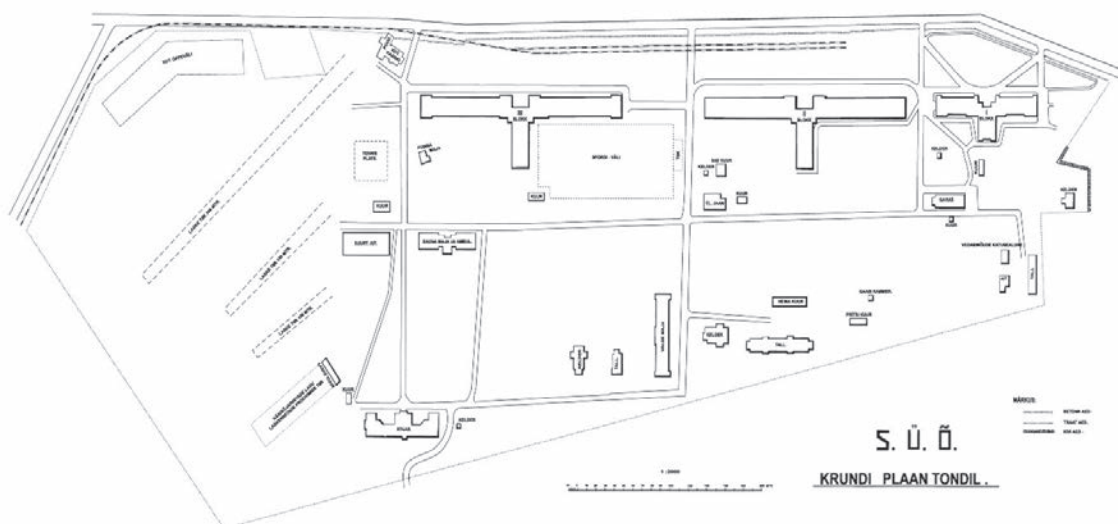
Kasarmulinnaku jagavad kolmeks hoonestusalaks Tondi, Rivi, Sammu, Marsi ja Sõjakooli tänavad. Kas tuleb tuttav ette?

See on ju Kaitseväeline rivikäsklus: „**Sõjakool - Tondile - rivisammu marss!**“

Kasarmuhooned ehitati Tsaari-Venemaa kindralstaabi korraldusel Revelisse ja Helsingforssi planeeritud merekindluse isikkoosseisu majutamiseks. Sõjaväeinsener mitšman Aleksandr Jaroni (1875 – 1935) aastatel 1908-1910 projekteeritud Tondi kasarmutest esimesena, 1913. aastal, valmis praegune Tondi 51. See oli enne sõjategevuse algust, raha siis jätkus, mis peegeldub ka hoone arhitektoonilises kujundamises – disainis : seinad - punasest tellisest, dekoor ja kivipitsid teise korruse ülaosas - kollasest tellisest. Võrreldes kasarmuhoonet Tondi 53, mis valmis esimesel sõjaaastal 1914, on disain hoopis lihtsam. Tondi 55 ja 57 valmisid 1915. aastal, ja nagu näha - kiirustades. Tondi 57 nimelt toimusidki 1924. aasta 1. detsembri verised sündmused.

Sõjakooli tänava äärde jäävad vana kahekordne garaaž-ladu, ajaloolised paekivist hobusetallid ja Marsi ning Sõjakooli tänavate ristmikul elektrijaama hoone. Marsi tänava ülemises otsas, vastu Seebi tänavat, asub kunagise Tondi Sõjakooli lektoriumi kahekorruseline hoone - „Valge Maja“. Tondi Sõjakoolil oli siin aastatel 1920 -1940 suur 200 kohaline kaldpõrandaga vooruloengute auditoorium. Sellest vasakule jääb Sõjakooli park tiigi ja puhkeplatsiga.

Paremale küljele on rajatud Tennisekeskuse tenniseväljakud ja maadluskeskuse hoone. Sõjakooli tänaval, enne Tondi Selverit, asub kunagise ambulantsi ja sauna ühekorruseline hoone ja suurtükiarsenali laohoone, mis tänaseks on ümber ehitatud sporditarvete kaupluseks..



Saunahoone ja arsenali vahelt viib Sõjakooli tunnel Järve tn 34A asuva endise Peeter Suure Merekindluse staabi juurde.

MTÜ Tondi SK Ajalooklubi on Tondi 55 -101 ajalootoa sisustanud videoprojektoriga ja auditooriumimööbliga 40 osavõtjale. Klubi raamatukogusse on aja jooksul koondatud mahukas materjal Eesti riigi ja rahva vastu toime pandud repressioonide ja tekitatud kahjude andmestikuga. Seal säilitatakse lühieeluloolisi andmeid üle 132 000, aastatel 1940-1991 represseeritu kohta.

Ajalootoas korraldavad pidevalt üritusi Eesti Eruohvitseride Kogu, mille juhatuses on ka mitmeid Eesti Vabadusvõitlejate Liidu liikmeid, kohalikud korteriühistud ja muud kodanikeühendused. Ruumide kasutamine on tasuta, mis tuleneb „Heade kavatsuste protokollis“ punktis 3.1.3 sätestatud mõttest.

Ajalooklubi osaleb igaaastastel koristustalgutel Sõjakooli pargis ja ausamba „Tondipoisid“ juures. Selle aasta 30. aprillil talgutel osales pea 90 inimest. Pärast talguid korraldas ajalooklubi talgulistele ajaloomatka, kus tuli orienteeruda Tondi skeemi järgi. Parimatele osalejatele olid meened.

Jaak Haud, kol.ltn (e)

MTÜ Tondi SK Ajalooklubi juhatuse liige

jaak.haud@gmail.com



Lembit Võime, Rein Kork ja kol Haa lapselaps Sofia talgusupil -2018 aasta 30.aprill





# KUI EESTIS MÄRATSESID HÄVITUSPATALJONID

Tänavu möödub 77 aastat ajast, kui üle Eesti käis erakordselt julm ja verine terrorilaine, mida viisid ellu kaks päeva peale sõja algamist (24.06.1941) NKVD juhi Lavrenti Beria käsul asutatud kommunistlikud hävituspataljonid.

03.07.1941 pidas Stalin raadiokõne, milles püstitas põletatud maa loosungi ning ütles: „Me peame organiseerima halastamatu võitluse kõigi tagala desorganiseerijate, desertööride, paanikatekitajate, kuulduste levitajate vastu ja hävitama salakuulajaid, diversante...“. Hävituspataljonidele ja NKVD-le anti voli mahalaskmisteks ilma uurimise ja kohtupidamiseta. Stalin kutsus tsiviilelanikke üles hävitama vara, lõhkuma sidevahendeid, ründama saksa väeosi, jne. Lendlehti, kus kutsuti üles totaalsele hävitamisorgiale, loobiti üle Eesti laiali kolm miljonit.

Okupeeritud Eestis pandi hävituspataljonide juhiks ekstra kapteniks ülendatud juudi rahvusest Mihhail Pasternak. Siin asutati 13 hävituspataljoni umbes 6000 mehega. Suurema osa nende koosseisust moodustasid punaarmeelased, lisaks neile vanglatest värvatud kriminaalkurjategijad, miilitsad, komsomolid ja kohalikud kommunistid.

Ebaproportsionaalselt kõrge oli juutide osakaal nii juhtide kui võitlejate seas. Eliitpataljon, - „1. Tallinna hävituspataljon“ koosnes 100 % kommunistidest, teistes oli neid vähem.

Kui Vene okupatsiooniga algas Eestis arreteerimine, küüditamine, vägivald ja majanduslik riisumine, siis sõja puhkemine Saksamaaga vallandas totaalse terrorilaine koos massimõrvade ja hävitustööga. Eestis viisid Stalini põletatud maa taktikat ellu ka Lätist sakslaste eest taganevad hävituspataljonid. Järvamaal said eriliste julmustega tuntuks Läti miilitsaüksused.

Põletati hooneid, rööviti karja, vilja, hävitati ja viidi Venemaale välja terveid tööstus-ettevõtteid. Tühjendati kauplusi, ladusid, muuseume jne. Ära viidi kõik, mida suudeti – kirjaklambrist veduriteni, kunstiteostest laevadeni. Mida ära ei jõutud viia, see purustati. Kõige rängemini laastati Põhja-Eestit, kust bolševikud viimasena taandusid. Eriti põletati ja hävitati hooneid, talusid ja meiereisid, mille omanikke arvati ühenduses olevat metsavendadega, kuid neid tehti maatasa ka lihtsalt hävitamiskirest. Üle Eesti hävitati 13 054 hoonet ja tuhandeid ettevõtteid.

Presidendilossist viidi minema kõik väärtuslik, k.a. Eesti presidendi rubiinidega kaunistatud kullast ametiraha, mis muide on tänaseni, vaatamata Eesti nõudmistele, tagastamata. Aastal 1999 näidati ametiraha Kremli kultuuriminister Signe Kivile. Hinnaliselt ketilt oli välja kangutatud ja varastatud kolm suurt rubiini. Tagasi venelased seda Eesti Vabariigile ei anna - selleks puuduvat juriidiline protseduur! Samamoodi keeldutakse tagastamaks Tartu Ülikooli hindamatute keskaegsete raamatute kogu, Vana-Egiptuse kollektsiooni ja kunstikogu.

Hävituspataljonide poolt süüdatud lautades ja tallides hukkus hulgaliselt kariloomi ja hobuseid. Suur hulk sai hukka teel Tallinna, kuhu neid aeti äravedamiseks N. Liitu. Et laevadel ei jätkunud ruumi, jäid suured lehmakarjad linnalähedastesse punaarmee peatuskohtadesse, kus punaarmeelased neid veristasid, tarvitades söögiks ära vaid parimad lihaosad.

Ülejäänul lasti roiskneda. Kariloomad ja hobused, keda ei saadud ära viia, lasti maha või valati petrooleumiga üle ja süüdati elusalt põlema. Eriti mäletatakse Pakri tuletorni ette jäänud suurt hulka mahalastud hobuste keresid. Koduloomade üldarv Eestis vähenes võrreldes 1939. aastaga peaaegu poole võrra.

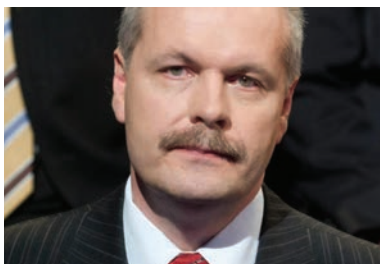
Punane terror ei heitnud armu isegi väikelastele. Tuli pandi otsa Kaagvere ja Vaivara lastekodudele, lapsed küüditati Venemaale. Suur osa neist jäi kadunuks. Eesti metsad olid täis terrori eest põgenenud tsiviilisikuid. Anti välja dekreet, kus öeldi, et kõik, kes ei pöördu tagasi metsadest, loetakse banditismile kaasa-aitajateks ja nad võetakse vastutusele sõjaaegsete seaduste kohaselt, ühes kogu vara konfiskeerimisega muidugi. Ehk teisiti öeldes, lisaks metsavendadele kuulutati ka tsiviilpõgenikud lindpriideks ja määrati kohapeal mahalaskmisele.

Kuu-pooleteise jooksul mõrvati ja jäi kadunuks ligi 3000 inimest (mehi, naisi ja lapsi). Ei olnud haruldane, et oma lõbuks tapeti isegi põllul töötavaid inimesi. 08.07.1941 mõrvati Tartu vanglas kuklalaskudega 192 süütut inimest, surnukehad visati kaevu. Sama toimus Tallinnas, Viljandis, Kuressaares, Pirita-Kosel, Lihulas ja mujal. 1943-ndaks aastaks oli leitud üle 1850 mõrvatud inimese jäänuse, kellest enamikku oli ebainimlikult piinatud – elavalt keedetud, konte murtud, okastraati mässitud, taotud naelu pähe, keel, nina, sõrmed, naistel rinnad ja meestel suguelundid ära lõigatud...

Pole ime, et vastupanu oli tugev ja metsavennad püüdsid kommunistlikke horde takistada. Saksa vägede saabumiseks oli Lõuna Eesti juba vabastatud. Piisava relvastuse olemasolul oleks suudetud demoraliseerunud venelased oma jõududegagi ehk väljagi lüüa, kuid sakslased keeldusid (vastupidiselt soomlastele, kes vähemalt Erna salka varustasid) eestlasi sõjavarustusega abistamast. Veidi paremini läks Pärnumaa metsavendadel, kes said lähenevate Saksa luurerühmade võitlejatelt arvestatava hulga vintrelvi. Sügiseks oli ka Põhja-Eesti venelastest puhastatud.

Arusaamatu on eesti juutide küllalt suur osalus punases terroris, milles käes nad ometi ju ka ise olid vene okupatsiooni ajal kannatanud. Mingit juutide diskrimineerimist või tagakiusamist Eesti Vabariigis küll ei tuntud, juudi kogukond isegi tänas Eestit, tehes vastava kande Juutide Kuldsesse raamatusse. Ometi osaleti aktiivselt vene tankide toel punase riigipöörde korraldamises ja hävituspataljonide tegevuses. Juudikogukonna juht Elhonen Saks on selgitanud seda, öeldes, et võitlus 1941. aastal sakslaste vastu oli neile elu ja surma küsimus. Selles ei kahtle keegi, kuid miks aidati hävitada Eesti riiki ja osaleti muudes kuritegudes?

Kiire taganemine takistas täitmast Stalini põletatud maa käsku täies ulatuses. Ent tuhanded ahervaremed ja hauad on tunnistajateks sellest verisest peatükist, mida kirjutasid punased hävituspataljonid. Venemaa ei ole püüdnudki vabandada või oma kuritegusid hüvitada ning väidab tänaseni, et tegemist oli igati normaalse ja õigustatud tegevusega. Kui puudub kahetsus, siis ei saa loomulikult olla ka andestamist.



Henn Põlluaas  
EKRE Riigikogu fraktsiooni aseesimees



## WABADUSRISTI KAVALERIDE HAUAD

Sügisel 2017 tegi meie EVL juhatuse liige Gunnar Laev juhatus koosolekul ettepaneku Eesti Vabariik 100 raames leida, vaadata üle, korrastada ja mingil moel tähistada Vabadusristi kavaleride kalmud. Asja kaaluti, ja koostöös KL ajalootoimkondadega asuti tegutsema. Maakondade kaupa oli haudu leitud ja asualasid kaardistatud, kuid Põlva Ühendus võttis kätte ja tegi esimesena midagi konkreetset - nimelt mõtles välja ja valmistas Vabadusristi kavaleride haudadele paigaldatava embleem-sümboli ja esimesed 16 sümbolit paigaldatigi vastava tseremooniaga Põltsamaa WR kavaleride haudadele. Põltsamaalaste embleemiks on valgest plastist ketas lipusinise tekstiga - SIIN PUHKAB EESTI VABADUSRISTI KAVALER, keskel meie vabadusvõitluse embleem - relvastatud rüütlikäsi.

Selge, et kogu maad ja ka välismaal asuvate kavaleride haudade tähistamiseks on vaja eraldi toimivat ühendust. Selle suure ja just nimelt meile olulise ürituse algatasime koostöös KL vanemkaplani mjr Raivo Nikiforoviga, kes tegi ettepaneku algatusrühma moodustamiseks. Nii kogunesimegi Sõjamuuseumisse –Jaak Pihlak, Mati Strauss Peep Reosser, Ain Krillo, Priit Herodes- et leida kalmude tähistamiseks sobivaid võtteid. Hindrek Piiberi esialgsete kavandite kaalumiseks kohtusime heraldikamehe Priit Herodesega, siis kaasasime ala tõelise asjatundja ning teostaja – Miniplasti juhataja Meelis Pääbo, ja tema koostatud kavandit veelkord kaalunud, otsustasimegi esitatud variandi kasuks, mis kujutab ovaalset messingplaati sissestantsitud WR stiliseeringuga. Ovaal kõrgusega 58 mm kinnitatakse hauaplaadile arvatavalt paremasse ülanurka Soomes toodetud eriti kindla liimiga.

Järgnevatel töökoosolekutel arutatakse embleemide rahastamist ja esialgset kogust. Ühtlasi kooskõlastatakse ka sümboli paigaldamist vastavalt erinevatel aluspindadele.

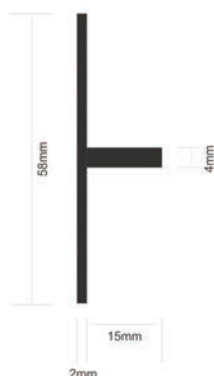
H.P.

## VABADUSRISTI KAVALERI HAUATÄHIS

Vabadusristi kavaleri hauatähis kujutab endast stiliseeritud Vabadusristi kujutist, mis on asetatud ovaali sisse. Ovaal on mõõtudega 48 x 58 mm.

Vabadusristi kavaleri hauatähis valmistatakse 2mm paksusest lehtmehingist survetöötluse teel. Hauatähise esikülge oksüdeeritakse ja kõrgemad pinnad lihvitakse heledaks. Tagaküljele kinnitatakse vajadusel karestatud polt – tihvt läbimõõduga 4mm ja pikkusega 15mm. Hauatähis kaetakse ilmastikukindla lakiga

laius 48 x kõrgus 58mm



## II MAAILMASÕJAS LANGENUTE JA OHVRITE MÄLESTUSTEENISTUS

8.05 AD 2018, seega 2018 Jumala Aasta maikuu kaheksandal päeval kogunesime Tallinnas Kaarli kirikusse II Maailmasõjas langenute ja selle sõja ohvrite mäletusteenistusele.

Mälestustalitusele oli tulnud sõjas kaasa löönud veterane, oli tänase päeva ajateenijaid diplomaatilise korpuse tegelasi. Muusikat tegi –lisaks orelile –Kaitseväe orkester kol. Peeter Saani juhtimisel. Peale algusliturgiat, Pühakirja lugemist ja kaplani sõnavõttu toimus lahkunute mälestamine nagu meil tavaks: palvesõnade ja trompetisignaalide **Head ööd** ja peale minutilist vaikust **Äratus**.

Sõna võtsid diplomaatilise korpuse esindaja Rootsi suursaadik Anders Ljunggren, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esindaja v-ltn(e) Tiit Põder, Jakob Westholmi Gümnaasiumi õpilane Mihkel Viinalass ja Eesti Memento Liidu esindaja Trivimi Velliste.

Teenistuse motoks oli salm Jesaja raamatust : Ärgake ja hõisake, põrmus lamajad!



# VIGALA KIRIKU VABADUSSÕJA TORN-MÄLESTUSMÄRGI EHTAMISE JA TAASTAMISE AASTAPÄEV

20 mai AD 2018 , seega 2018 Jumala Aasta 20 mail kogunesime Vigalasse tähistamaks Nelipüha ja ka Vabadussõja Vigala mälestussamba-torn-mälestusmärgi 85 aastapäeva ja samas ka selle torn-mälestusmärgi taastamise 30 aastapäeva tähistama. Teatavasti ehitati unikaalne torn-monument arhitekt A.Kotli kavandi järgi just nimelt Vabadussõja monumendiks.

Tänujumalateenistuse viis läbi piiskop Joel Luhamets, Vigala koguduse õpetaja Kristiina Jõgi, ja koguduse juh. esimees Heino Aosaar. Kohal oli Kaitseliit ja ka muid organisatsioone oma lippudega. Orelil esines Vigalast pärit kuulus organist Andres Uibo, metsasarvel musitseeris Priit Aimla, laulusolist oli sopran Jaanika Kuusik. Keskne toiming vaimuliku talituse kõrval on Eesti rahvusvärvides 10 meetri pikkuse lipukanga õnnistamine.

Peale kiriklikku teenistust heisatakse kiriku torni peaukse kohale piiskopliku õnnistuse saanud 10-meetrine Eesti Lipp, mis on 1940 aastal kohalike isehakanud nõukogulaste poolt hävitatud tornilipu täpne koopia. Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees van.ltn (e) Tiit Põder peab sisuka kõne meie Lipu tähendusest. Seejärel istutatakse Eesti Vabariigi uue aastasaja algamise tähistamiseks kiriku lõunaküljele tammepuu.

Järgneb Vigala naiste koostatud pidulik kohvilaud, ettekanded „Vabadussõda ja Vigala“-Siim Õismaalt ja Martin Andrellerilt „Vigala kiriku torn-mälestusmärk“ ning Jaak Sarapikult „Torn- mälestusmärgi taastamisest“.

H.P.



# ÜHE LEITNANDI LUGU – LTN. AADU PALGI

Tartumaa mees Carl Orav on oma raamatus „Me olime Eesti sõdurid“ põgusalt kirjeldanud leitnant Aadu Palgi käekäiku, kuid kuna selles loos on ebatäpsusi, esitan parandatud lühi-loo sellest Eesti ohvitserist, tema võitlustest pärast Eesti okupeerimist Nõukogude Liidu poolt, samuti tema võitlustest II Maailmasõja algamisel. C.Orava raamatus on Eesti Kaitseväe ohvitser leitnant Palgi maetud Toolamaa kalmistule, kuid see ongi uurimise ajendiks - Toolamaal pole kalmistut kunagi olnudki.

Aadu Palgi sündis 13. aprillil 1905 Toolamaal, mis on tagasihoidlik kohake, umbes 5 km Räpinast. Talu - nimelt asunikutalu - oli 7ha suurune, mõeldud põllupidamiseks. Aadul oli veel vend ja neli õde. Kuni 1937 aastani kandis ta nime – Alfred-Hermann, mille muutis selleaegse tava kohaselt lihtsalt Aaduks. Õppinud oli Aadu Leevaku algkoolis ja Räpina Gümnaasiumis, hiljem ka veidi üle aasta põllumajandust Tartu Ülikoolis.

Kuid siis jätkas Aadu Palgi õppimist hoopis Tallinna Sõjakoolis, olles ühtlasi KL Tallinna Kopli malevkonna pealikuks. Järgnes teenistus Kalevi Üksikus Jalgväe pataljonis relvur-ohvitserina ja edasi Piirikaitserügemendi õppekompaniis.

Teenistuskohad olid Võrus ja Petseris. 1941 aastal oli Eesti Kaitsevägi liidetud venelaste Territoriaalkorpusega ja koos vene väega sakslaste pealetungi eest põgenema. Nii hakkaski Polk ERSAVA, kus A.Palgi teenis, 23.juunil 1941 liikuma omaaegsest Eesti Kaitseväe Põhjalaagrist alul Petseri, hiljem juba Pihkva suunas. Ersava on aga üks Värskja järvedest, sellest ka polgule nimi. Kui kolonn oli jõudnud Irboskast lääne poole Mõla järve äärde, tehti puhkus. Ja seal siis algas kolonnist põgenemine. Ühes viieliikmelises põgenejate grupis oli ka leitnant Palgi. Venelased olid aga ratsanikest moodustanud polgu külgedele kaitse, mis pidi polgu külgede kaitsmise kõrval ka põgenejaid kinni püüdma.

Peakohal tiirutasid saksa lennukid, kolonni nad millegipärast ei tulistanud. Leitnant Palgi ütles oma kaaslastele, et jätkab põgenemist üksi, et nii on kindlam ja et tal on külas koht, kuhu varjuda. Nii ta hakkaski küla poole liikuma.

Maha jäänud neli võitlejat kuulsid ratsanike tulekut ja varjusid põõsastesse. Kuuldus tulistamist, mehed oletasid, et tulistati Palgit. Hiljem saadi teada, et leitnant Palgi oli kohanud tuttavat maameest ja sellega koos küla poole liikunud. Külas aga pidi teda keegi tuttav ootama. Leitnant Palgil oli õlg kahest kohast läbi lastud, ta toodi oma polgu kolonni juurde tagasi. Mõne aja pärast viidi ta Vana-Irboska külla, kus ta siis suri ja samasse ka maeti. Leinama jäid naine Mai ja kaks tüdruku.

Mai koos Aadu vennaga otsustasid Aadu keha ära tuua ja kodukanti matta. Kuna vend oli autojuht, sõideti Irboskasse, kuid kohalikes keegi ei julgenud matmiskohta näidata. Lõpuks leiti üks Petseri kaupmees, kes oli Aadut tundnud, ja see näitas siis matmiskoha kätte. Surnukeha kaevati üles ja maeti Räpina Ristipalo kalmistule, tema isa ja ema kõrvale. Sinna maeti hiljem ka Aadu naine Mai. Leitnant Aadu Palgi tapeti 1941 aasta 30.juunil. Toolamaal on Palgi talu, seal elab Aadu õepoeg Ilmar Peedel. Tema vend Ülo oli minu klassivend, nende kolmas vend Heino oli kunagi Räpina sovhoostehnikumi direktor. Nõukogude Armees ei usaldatud eestlasi, nii saadeti laagrisse 154 Eesti Kaitseväe ohvitseri, maha lasti neist 62., enamik suri seal. Teame, millise pettusega saadeti Petserist Venemaale Eesti Kaitseväe vanemohvitserid.

See jutustus panin kirja Aadu Palgi 20 aastat noorema, viimase elus oleva, nüüd juba 93 aastase õe proua Tähte Kaldmetsa mälestise põhjal. Proua Tähte elab praegu Tallinnas.

Põlvamaa vabadusvõitlejate Ühenduse juhatuse esimees  
Taivo Möller

# UUSI RAAMATUID

## NAD LÄKSID KODUMAA KUTSEL

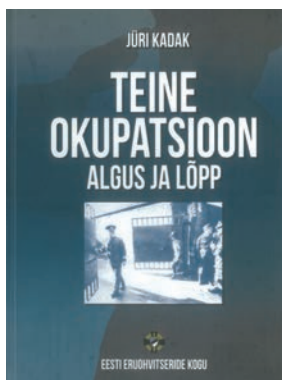


Vaino Kallas

Eesti Vabadussõjast võttis suurel arvul osa gümnaasiumiõpilasi ja Tartu Ülikooli üliõpilasi, keda rahvas hakkas nimetama õppursõduriteks. Hoolimata laiutavast venestuspoliitikast valitses eesti õppiva noorsoo hulgas tugev rahvuslik vaim ja oma rahvuslike huvide väljendamine. Õpilastest ja üliõpilastest, kes vabatahtlikult olid astunud rahvaväkke, moodustati õppursõdurite roodud-kompaniid, mujal astusid õppursõdurid kohapeal formeeritavatesse väeosadesse.

H.P.

## UUS RAAMAT EESTI VABADUSVÕITLUSE LÄHIAJALOOST „TEINE OKUPATSIOON. ALGUS JA LÕPP“



Jüri Kadak

Eesti Vabariigi sajandaks aastapäevaks ilmus Eesti Eruohvitseride Kogu väljaandel endise Eesti Kaitsejõudude Peastaabi ülema asetäitja, rahvusvahelise julgeolekupoliitika doktori Jüri Kadaku mahukas ülevaateteos „Teine okupatsioon. Algus ja lõpp“ (sündmustik 1944-1995).

Viieosalise raamatu sissejuhatuses on näidatud, kuidas XX sajandil ründas NSVL juba viiendat korda Eestit, et maa okupeerida ja annekteerida. Vabadussõjas ja 1924. aasta detsembris me võitlesime ja säilitasime iseseisvuse, 1939 aga alistusime vastupanuta ning Eesti okupeeriti ligi pooleks sajandiks. Kuid 1991 aasta augustisündmuste ajal algas üldrahvalik vastupanuliikumine, mis tagaski Eesti taasiseseisvumise. Kui ennesõjaeelsest Eesti

Vabariigist on palju kirjutatud, siis 1944–1995 aastate kohta ja selle ajal toimunud vabadusvõitlusest ei ole terviklikku käsitlust ning Jüri Kadak üritab seda tühja kohta oma raamatuga täita.

Teose esimeses osas käsitletakse 1944. a sõjasündmusi ja seda, kuidas Eesti üritas leida võimalust oma iseseisvuse taastamiseks selles suurriikide vahelises jätkuvas konfliktis ning millest lähtus Jüri Uluots, kui ta kutsus rahvast ja eesti sõdureid üles osutama vastupanu ja tõkestama Punaarmee Eestit juba teist korda okupeerida. Autor kirjeldab Narva ja Sinimägede kaitse-lahinguid, mis toimusid saksa inseneride poolt 1922–1940 rajatud Laidoneri liinil. Samas on kajastatud viiepäevast Eesti vabariiki (18–22. sept. 1944), kuid on antud ka hinnang nõukogude poolel sõdinud 8. Eesti Laskurkorpusele.

Raamatu esimese osa lõpul ja teises osas kirjeldab Jüri Kadak nõukogude okupatsiooni ja anneksiooni ajavahemikul 1944–1991, kus nõukogude relvajõud surusid veriselt maha vabadusvõitluse jätkusõja Eesti metsades ja soodes ning valmistusid läänesuunaliseks invasiooniks. Autor kirjeldab, kuidas peale metsavendade vabadusvõitluse mahasurumist algas veretu võitlus oma iseseisvuse taastamiseks - sündmusi alates Balti Apellist kuni nn Laulva Revolutsioonini.

Teose kolmas osa käsitleb nn „Kolmepäevast“ sõda – 19 - 21 august 1991 nõukogulaste relvajõudude, KGB ja neid toetava Interliikumise vastu ja Eesti taasiseseisvumist 20. augustil 1991.

Neljandas ja viiendas osas käsitletakse eesti-vene läbirääkimisi okupatsiooni lõpetamiseks, seega tingimusi vene vägede täielikuks lahkumiseks Eestist. Ja seda ägedas sisepoliitilise võimuvõitluse tingimustes põhiseadusliku korra ja Eesti välis- ning julgeolekupoliitiliste suundade valikuks. Jüri Kadak kirjeldab värvikalt, kuidas rajati tänase Kaitseväge ja Kaitseliidu vundament.

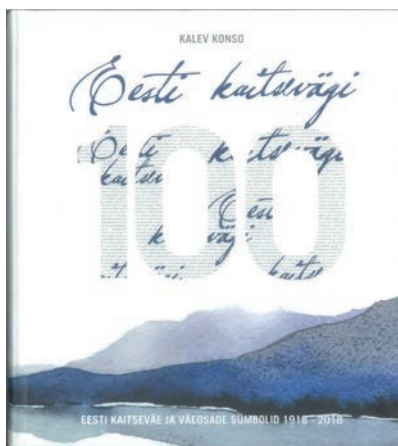
Viiendas osas kirjeldab autor kuritegusid ja kahjusid mida nõukogude okupatsioon kohalviibimise ja jätkumisega tekitas. Raamat lõpeb kirjeldusega, kuidas peale viimase vene sõjaväelase lahkumist asus Eesti läänelikule arenguteele - liitumisele NATO ja Euroopa Liiduga, mis realiseerus kümme aastat hiljem, 2004.

Raamatus on oma koht ka vabadusvõitluse veteranidel, kes Eesti eest sõdisid võõras vormis võõra lipu all. Selle kinnituseks oli sõdurivanne, mis anti Eestile. Koostöö sakslastega oli ju ajutine ning paratamatu, nagu sõdades paraku ikka on juhtunud.

Need, kes sõjale järgnenud repressioonidest ellu jäid, osalesid Eesti taasise-seisvumisel 1991. a augusti „Kolmepäevases sõjas“ ja asusid mõneks ajaks teenistusse taasloodud Kaitsevække, et taastada Eesti Kaitseväge traditsioonid ja aidata kaasa tõelise isamaalise kasvatuse uuestisünnile.

Raamat on saadaval Eesti Eruohvitseride Kogu kaudu.

## EESTI KAITSEVÄGI 100



EESTI KAITSEVÄE JA VÄEOSADE SÜMBOLID 1918 – 2018

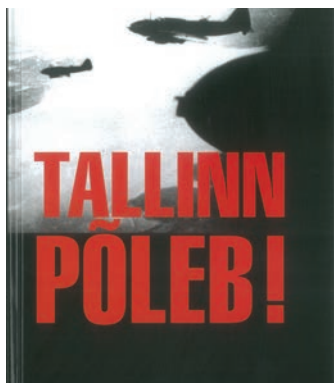
Kalev Konso

Kaitseväge peastaabi strateegilise kommunikatsiooni osakonna väljaanne. Raamatu koostas Kalev Konso, toetajatena Agur Benno, Aleks Kivinuk, Taavi Veller, Reet Naber, Mart Puusepp ja Martin Lokk. Sümbolika selle teose alusel jaguneb kolmeks:

1. heraldika ehk vapiteadus 2. Veksilloogia ehk liputeadus 3. Faleristika ehk aumärgid ja rinnamärgid. Lisandub veel sfragistika ehk signallograafia –pitsatid, pitserid.

Raamatus-koguteoses kirjeldatakse isetekkelisi sümboleid.

## TALLINN PÖLEB! 9. MÄRTS 1944

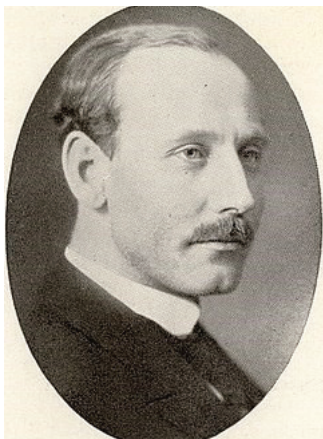


Hanno Ojalo

II Maailmasõja lahingute, küüditamiste ja muude traagiliste sündmuste kõrval Eestis on üks, mis tabas just Tallinnat – 9-10 märtsi öösel 1944 pommitas NSV Liidu lennukid Tallinna. See läks Eesti ajalukku ühe suurima katastroofina - sajad hukkunud, vigastatud, hiigeltulekahjud, varemetes linn. H.Ojalo raamatus Tallinn Põleb käsitleb autor sündmust mitmest vaatenurgast nähtuna, võrreldes sündmust sõjateoretikute plaanidega, seostes naaberriikidega. Okupeeritud Eestis nimetati pärast sõda varemete ja tühjade kohtade teket -“hävis sõjatules“.Seda sõjatules hävimist märtsirünnaku ajal Hanno Ojalo vaatlebki.



# KAAREL EENPALU 130



Sünninimega Karl- August Einbund ,hiljem eestistatuna Kaarel Eenpalu sündis-28. mail 1888.a. Palu talus Vesneri vallas Tartumaal.

Lõpetanud Haava algkooli siirdus Tartusse Hugo Treffneri eragümnaasiumi. Tulevase abikaasa Linda Koplusega kohtuti just siis-nimelt õpinguaastail. Linda õppis Pushkini tütarlaste gümnaasiumis. Aastatel 1909- 1914 õppis Karl Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas, Linda Tartu Jassinski kõrgematel ajalookursustel. Kaarel ja Linda võtsid osa seltskondlikust tegevusest- kuulutasid karskusliikumist, asutasid haridusseltsi, korraldasid rahvaraamatukogusid, Kaarel asutas Tartus Rahvus raamatukogu Seltsi, mille esimees ta oli ja Linda täitis raamatukogu -hoidja ülesandeid. Linda ja Kaarel abiellusid 1912. aastal ja Kaarel sooritas riigieksamid 1914.a. Moskva Ülikooli õigus teaduskonnas.

Vabadussõjas võitles Kaarel Eesti suurtükiväeväelasena, juhtides ka õppursõdurite allüksusi, koondas vabatahtlikke koolipoisse ja juhtis neid Rannu lahingus. Vabadussõja päevil andis ta lubaduse, et mõisa peahoonesse tulevad tulevikus koolid eesti lastele. Auastmelt oli Kaarel leitnant, aga sõjaväelase elukutse ei huvitanud teda, enam meelepärane oli Vabadussõjas osutatud teenete eest saadud annetustalu Rae vallas Arukülas Harjumaal.



J. Kuperjanovi matuse ees

Rahvaerakonna liikmena valiti Kaarel 1919.a. Eesti Asutava Kogu liikmeks Linda ja Kaarel aitasid Aruküla elanikel parandada aleviku heakorda, pandi alus kultuurielule. Linda Eenpalu muretses tütardele rahvariided ja propageeris avalikel üritustel rahvariide kandmist. Omandanud ajalooõpetaja kutse, töötas Linda 1918- 1920 Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumis ja 1920- 1926 Westholmi Gümnaasiumis Tallinnas. Akadeemiliselt kuulus Linda Eenpalu Eesti Naisüliõpilaste Seltsi, mille asutaja ja auvilistlane ta oli.

Linda kuulus ka Maanaiste Keskseksi juhatusse, oli Tallinna Naisklubi esinaine, tegutses Naisliidu juhatuse liikmena ning oli Kodumajanduskoja esinaine. Propageeris ja aitas igati kaasa kodumajanduskursuste korraldustöösse kogu maal. Kahel korral kuulus Linda Eenpalu Riigikokku,

olles Rahvuskogu II koja ja VI Riigikogu liige.

1920. aasta jaanuaris asus Kaarel Eenpalu siseministrina Eesti Politseid looma, kuna enne 1. jaanuari 1920 tegutses Vene Ajutise Miilitsaseaduse põhjal organiseeritud omavalitsuste miilits, mis võeti vastu Asutava Kogu poolt 17. detsembril 1919 kinnitatud Politsei korralduse seadusega See ühendus kui meie oludele kõlbmatu, määrati 1. jaanuaril 1920. a. ümberkorraldamisele riiklikuks politseiks.

Ettenägeliku riigimehena taipas ta kohe, missuguse tähtsuse omab hea politseiaparaat riigi siseelu korraldamisel. Tähelepanu suunati koosseisu ametioskuste tõstmisele, hakati korraldama kursuseid. Kursused pidid läbima nii juhid kui alluvad. Kuna puudusid õpperaamatud, ilmus juba 1922. aastal eestikeelne mahukas õpperaamat “Juhis politseiametnikele”. Teenistusala ettevalmistuse süvendamiseks asutati 1921. aastal politsei kutsealane ajakiri Eesti Politseileht.

Tsaariaja pärandusena oli levinud politsei umbusaldamine.. Eenpalu arvas, et politsei peab näitama, et ta polemingi tsaariaegne vägivaldne võimumees. See ajajärk kestis kuni 1924. aastani, mil Riigikogu võttis K. Eenpalu algatusel vastu politseiharude ühendamise seaduse. Nüüd ühendati kõik kolm politseiharu Siseministeeriumi alluvusse ühise Peavalitsusega.

1924. aasta 1. detsembri kommunistide riigipöörde katse näitas, et politsei ei ole veel valmis, et seda loomistööd tuleb hoolega jätkata. Mässukatsel taheti muide likvideerida Kaarel Eenpalu ja pärast seda jätkas Eenpalu uuesti ja kindlal käel Politsei arendamist. Koostati üksikasjalised sisekorra eeskirjad, et kõrvaldada puudused, mis mässukatse likvideerimisel ilmsid. Minister arvas, et politsei saab olla tugev ja usaldusväärne vaid siis, kui on selgelt tsentraliseeritud. Koostati uus Politsei korraldusseadus, mis jõustus 1925. aastal. Murrang toimus ka elanikkonna hoiakus - saadi aru politsei olemasolu tähtsusest ja tema vajalikkusest iseseisva vabariigi püsimisel. Eenpalu algatusel asutati 1925. aastal Politseikool.

Tähtis löik Eenpalu siseministrina töötamise ajal oli Eesti Piirivalve loomine, mille alguseks saab pidada 1. novembrit 1922. Vastavalt tema päevakäsule Piirivalvele 20. detsembrist 1922 määrab Eenpalu Piirivalve juhiks kolonelleitnant Hans Kurvitsa.

Riigimehena täitis Eenpalu 8 korral siseministri, mitmel korral Riigikogu esimehe ülesandeid. Alustas riigikontrolörina jõudis ta olla ka riigivanem. Aruküla rahvale on Hellema talu peremees mällu sööbinud peaministri asetäitja ja peaministrina ja Aruküla kogukond vääristas Hellema kodutalu juba

1991. aastal bareljeefiga peaminister Kaarel Eenpalule. Lapselaps Anne Eenpalu kujundas taluõuele mälestuskivi, millel kirjas Kaarel Eenpalu sõnad: "Mina usun Jumalasse, maamulla pühadusse, eestlase ja tema eluruumi püsimisse".

Riikliku ja rahvusliku liikumise õhutamise propaganda osutus tulemuslikuks. Propaganda- talitus asus Toompea lossis ja selle palgal oli kuni 30 inimest. Väga tähtsaks pidas Kaarel Eenpalu 1. märtsist 1935 - 1. märtsini 1936 korraldatud Raamatu Aasta aktsiooni.

Eenpalu eestvõttel tekitati Võidupüha tähistamise traditsioon 23. juunil, et meie võit ei ununeks. Hoogu said emadepäeva tähistamine, kodude kaunistamine, nimede eestistamise Viie aastaga muutis oma nime eestipäraseks 200 tuhat inimest. Õhutati meie sinimustvalge lipu lehvitamist ning lipuvarraste püstitamist koduõuedesse. Hakati tähistama teatri- ja merepäeva.

Kaarel Eenpalu oli Nõukogude Liidu sõjaväebaaside sissetoomise vastu ja Konstantin Päts saatis ta pensionile, et ta saaks tähistada oma 50. juubelit rahulikult oma talus. Peaministri ametiülesanded võttis üle Jüri Uluots 28. juulil 1940 varahommikul kell 5 kolkis konstaabel Suuk talu uksele, Eenpalu andis talle oma ametirelva ja koos astuti Aruküla jaama poole.

Riigimees Kaarel Eenpalu suri Kirovi vangilaagris nälga ja kurnatusse 28. jaanuaril 1942. aastal. Nii pidi see riigimees, juht, kodu- ja riigikorra kujundaja elu lõpu-hetkedel kogema hüljatust, alandusi ja teadmatust, mis on saanud lähedastest ja Eesti Vabariigist.

Abikaasa Linda ja tütre Mai ning Virve vangistati Arukülas Hellema talus 14. juunil 1941 ja küüditati Tomski oblastisse Siberis. Linda Eenpalu aitas kaasküüditatud oma ladusa vene keele oskusega. Tütar Mai kohtus Pärnust samasse paika saadetud vorstitöösturi poja Georg Manivaldega, kellega abielluti ja pärast Stalini surma sündis tütar Anne. Linda Eenpalu koos tütre Virvega vabanes küüdikülast 1956. aastal, kuid Arukülla oma tallu neid ei lubatud. Tütar Mai vabanes 1958. aastal ja Eestisse tuldi tagasi 1959. aastal.



Anne - Kaareli lapselaps

Tänaseks on Hellema talu ja ümberkaudsed põllud Arukülas haritud, vilja kasvatab Kaarel Eenpalu tütre tütre poeg Ivo Eenpalu. Tema ema Anne Eenpalu hoiab kodumuuseumi ning tegeleb noorte isamaalise kasvatus, kehakultuuri ja graatsia arendamisega.

Kaarel Eenpalu 130 sünnipäevaks on koostatud vastav mälestusmedal. Eesti ei unusta oma suurmehi.

# IN MEMORIAM LEONHARD HEINLA

14.aprillil 2018 kogunesime Pauluse kirikusse Tartus, et jätta hüvasti Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ühe asutaja, Kotkarist IV kavaleri, Soome Sinise Risti ning mitmete EVL ja Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse autasude kandja Leonhard Heinlaga.

Leonhard Heinla sündis 11. augustil 1924 Tartumaal Kodijärve vallas Pangodi järve äärses Looga talus. Alghariduse omandas Kammeri algkoolis, 1940 aasta sügisel asus õppima Tartu Tööstuskoolis elektriasjandust ja metallide töötlemist.

Sõjameheteed alustas Leonhard 1941 aasta suvel Tartu Omakaitstes, teenides seal 2 aastat. 1943. aasta kevadel asus tööle Tallinna Sadamatehases elektrikuna. 1943.aastal astusid eesti noormehed Eesti Leegioni, nende hulgas ka Leonhard. Olles lõpetanud sanitaarsalklase kursused, määrati ta sama aasta sügisel nooremvelskriks pataljoni ambulantsis.

1944.aasta kevadel suunati Leegion Narva rindele, Leonhard aga väljaõppele Kloogal, sealt edasi allohvitseride kooli Ljubljanas-Laibachi - Jugoslaavias. Peale neli kuud kestnud koolitust suunati allohvitser Heinla Neuhammeri õppekeskusesse jao ja rühma juhtumiseväljaõppele, 1944 aasta novembris aga täiendõppele Praha lähedale Newenklaui ohvitseride kooli. 143-st koolitust alustanud sai ohvitseri auastme 92, nende hulgas ka Leonhard Heinla.



**11.08.1924 – 06.04.2018**

Saabus sõja lõpp ja vangilangemine. Neile, kes „Tšehhi põrgust“ eluga pääsesid, algas ringlemine ühest vangilaagrist teise. 1945 sügisel viidi eestlased Moskva lähedale ehitustöödele. Seal töötas Leonhard kaks aastat, kuni 1947 aasta jaanuaris saadeti dokumentideta vabakäigu-mehena Sillamäele tööpataljoni. Sealt vabanes 1949 aastal, ja samal aastal Leonhard ka abiellus.

Loomupärane andekus ja koolitustest saadud teadmised andsid Leonhardile võimalusi nõukogude ajal töötada mitmetel vastutavatel ametikohtadel - EPAs, EKE süsteemis, Almetas, Montaaživalitsuses - kuid sidumata end valitseva komparteiiga. Leonhard oli hoolitsev abikaasa, aga ka nõudlik kordaarmastav pereisa. Peres on sirgunud - kasvanud tublideks inimesteks tütar ja poeg, kelle järeltulijad on andnud täiendust juba mitmele põlvkonnale.

15. veebruaril 1991 kogunesid Tartu linnas ja maakonnas elavad endised sõjamehed, et luua Eesti iseseisvuse eest võidelnud relvavendade organisatsioon. Esimeste hulgas selles algatuses oli Leonhard Heinla. Sama aasta novembris toimub juba oma nime saanud organisatsiooni – Tartu Vabadusvõitlejate Ühendus – asutamiskoosolek. juhatusse valiti ka Leonhard Heinla, kellest hiljem sai kauaaegne juhatuse esimees, ja kuulus Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatusse selle asutamisest saadik.

Leonhard Heinla oli eestluse järjepidevuse veendunud kandja, rõhutades Eesti sõjameestele omast väärikust ja vaimsust. Mäletame teda kui autoriteetset ja soliidset kõnemeest ning härrasmeest, kelle hoolikalt ettevalmistatud ja viimistletud üritusi ei unustata.

Mälestus heast sõbrast, kamraadist ja kindlameelsest Eesti sõjamehest jääb alati meiega.

Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse liikmete nimel  
Ivar Künnapuu.

VABALE EESTILE TRUU SURMANI

## SÜNNIPÄEVAD – KEVAD / SUVI 2018

### ÕNNITLEME

#### Mai 2018

Ivo Heinmaa	09.05.1929	89
Jüri Randvee	16. 05.1928	90
Boris Ugandu	05.05.1924	94
Ilmar Midri	28.05.1926	92
Lembit Laurend	10.05.1925	93
Endel Roosipõld	08.05.1925	93
Einu Saareleht	20.05.1921	97
Uno Muutra	11.05.1925	93

#### Juuni 2018

Arnold Uind	10.06.1926	92
Endel Parm	29.06.1923	95
Gunnar Laev	17.06.1927	91
Eiland Vilepill	02.06.1923	95
Helmut Papp	02.06.1924	94
Heljut Kapral	19.06.1923	95
Helfer Roosberg	27.06.1925	93
Mihkel Jaagus	14.06.1925	93
Jaan Kulli	10.06.1925	93
Mairold Agu	18.06.1924	94
Jaan Harina	07.06.1936	82



### HÜVASTI - VAPPER LENDUR!

12. mail asetasime kodumaa mulda lahingulenduri Hendrik Arro, Raudristi ja Kotkaristi kavaleri, teadlase, hea sõbra kamraadi. Tallinna Metsakalmistule, oma perekonna rahulasse. Vapra lenduri saatmiseks tema viimsele puhkepaigale oli kogunenud pereliikmeid, sõpru ja võitluskaaslasi.

Puhka, julge kotkas -Haua põhja Sul tänu

Kangelasvend - head und!

Kamraadid Eesti Vabadusvõitlejate Liidust



### IGAVENE RAHU ANNA NEILE, ISSAND, SA JA VALGUS LÕPMATA PAISTKU NEILE

Infolehe toimetus: H.Piiber-toimetaja, teostus-Grano Digital AS küljendas - Katja Duntšik

## Eesti Vabadusvõitlejate Liit



**Aadress: Toompea 8, Tallinn, 10142**

**Kontakt: Tel. 666 04 30**

**e-post: vabadusvoitlus@hot.ee**

**http://www.hot.ee/vliit/**

